

Анотація

И.М.Дичковская

Креативность как составляющая инновационной деятельности педагога в контексте идей В.А.Сухомлинского

В статье рассматриваются особенности креативности как ведущей характеристики инновационной деятельности педагога, анализируются барьеры проявления креативности и пути их преодоления. Освещены отдельные аспекты проблемы творчества и творческого развития педагога в контексте идей В.А.Сухомлинского.

Ключевые слова: креативность, инновационная деятельность, педагогическое творчество, В.А.Сухомлинский.

Summary

I.N.Dichkovskaya

Creativity as Constituent of Teacher's Innovative Activity in the Context of Ideas of V.O.Sukhomlyns'kyi

The features of creativity as leading description of teacher's innovative activity are examined and the barriers of display of creativity and the ways of their removal are analysed in the article. The problem of creation and creative development of the teacher is exposed in the context of ideas of V.O.Sukhomlyns'kyi.

Key words: creativity, innovative activity, pedagogical creation, V.O.Sukhomlyns'kyi.

Дата надходження статті:

„2” вересня 2011 р.

УДК 372.32

О.М.ДОМАНЮК,
асистент
(м.Кременець)

Соціалізація дитини в умовах дошкільного навчального закладу

У статті розглядається проблема соціалізації дітей старшого дошкільного віку та визначається роль дошкільного навчального закладу у цьому процесі.

Ключові слова: соціалізація, соціальний досвід, дошкільний навчальний заклад.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Однією з найважливіших педагогічних задач, визначених нормативно-правовими актами в галузі дошкільної освіти є адаптація дитини до соціального середовища, входження дитини до світу людей, її соціалізація. Соціалізація особистості в дошкільному дитинстві – це процес становлення дитячої особистості у взаємодії із соціальним оточенням, результат входження у світ конкретних соціальних зв'язків, оволодіння досвідом людських взаємин та конструювання власного образу світу. Соціалізація дитини, тобто її входження у світ людей, починається від самого народження і проходить у певному соціальному середовищі. Малюк розвивається в межах своєї сім'ї, певного соціального й національного оточення. На нього впливають батьки, родичі й інші дорослі, однолітки, з якими він спілкується, а також дошкільний навчальний заклад [8, с.98].

Дошкільний навчальний заклад є тією соціальною інституцією, яка забезпечує педагогічно виважену соціалізацію дітей, формує моделі поведінки дитини, її цінності, систему стосунків із соціальним довкіллям. Цей заклад несе відповідальність за процес соціального розвитку особистості, він покликаний полегшити її входження у широкий соціальний світ та розвинути внутрішні потенційні сили дитини. У нього свої значущі і достатньо специфічні, соціалізуючі та виховні завдання, серед яких найважливішими є формування соціальної компетентності дітей, становлення дитячої індивідуальності, творчого самовиявлення, вибудовування стосунків зі світом, з дорослими, з іншими дітьми. Відкритість дошкільного навчального закладу сприяє забезпеченню належного ступеня пізнання дітьми соціального світу, освоєння і привласнення дітьми розмаїття його соціальних стосунків і зв'язків на основі активного, послідовного та суб'єктивного сприйняття. Основним результатом його функціонування є успішна взаємодія із соціумом, освоюючи який дошкільний заклад стає важливим соціальним інститутом соціалізації дитини.

Зростання ролі освіти, що спостерігається в багатьох країнах світу, в тому числі і в нашій, змінило відношення до дошкільних навчальних закладів. Відтак, головним чином виступає педагогічна функція дошкільної установи: як виховують, чому вчать, наскільки успішно готують до школи, до життя. Щоб успішно виконувати педагогічні функції, дошкільний заклад повинен переглянути зміст і якість освітньо-виховної роботи з дітьми, шукати шляхи сильнішого впливу на кожну дитину.

Аналіз досліджень і публікацій... Відомі дослідники психічного розвитку дитини дошкільного віку О. В. Запорожець та М. І. Лісіна відзначали, що дитинство займає особливе місце в процесі становлення і розвитку особистості в онтогенезі і найважливішою умовою розвитку при цьому являється повноцінне спілкування дитини з оточуючими дорослими.

Із вступом до дошкільного навчального закладу в мікросередовищі дитини з'являється важливий дорослий – вихователь. Від спілкування з ним, його поведінки значним чином залежить ефективність соціалізації дитини в дошкільному закладі. При цьому особливо гостро постає питання про рівень підготовки і розвитку професійно важливих якостей педагогічних кадрів і організації умов підвищення їх кваліфікації. Багато дослідників відзначають, що в дошкільному дитинстві виховувати дитину повинні педагоги, власний рівень розвитку особистості яких достатньо високий, адже „особистість формує особистість” (О. О. Смирнова, О. Є. Кравцова, і ін.).

Таким чином, проблема розвитку дитини в дошкільному закладі зводиться до підготовки і супроводу професійної діяльності педагогів. Соціально-педагогічний супровід соціалізації дитини передбачає особистісно зорієнтовану взаємодію між тим, хто супроводжував (вихователь) і тим, хто цього потребує (дитина), на засадах гуманістичного виховання, яке відповідає реальному статусу сучасного дошкільного дитинства. Дорослий для дітей 4-5-років є джерелом нових знань, пізнавальних вражень, які втілюються у перші навчальні уміння. Для старшого дошкільника цінність дорослого полягає в його здатності брати участь у різноманітних соціальних зв'язках, орієнтуватися у багатстві та ієрархії міжлюдських стосунків, а отже – бути прикладом соціальної поведінки дитини у соціальному довір'ї (Т. І. Поніманська).

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є проаналізувати проблему соціалізації дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу та визначити вплив даної інституції на цей процес.

Виклад основного матеріалу... Як зазначено у Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” вступ дитини до дошкільного закладу – важлива подія в її житті, що знаменує новий етап розвитку, пов'язаний з входженням у широкий соціум, адаптацією до нових умов життя, освоєнням правил поведінки в групі. На відміну від сім'ї, тут дитина перебуває в колективі однолітків, з якими може себе порівняти, разом гратися, товаришувати. Завдяки цьому формується почуття належності до дитячого співтовариства, яким дошкільник дорожить і в якому прагне перебувати. Він поводить себе самостійніше, ніж удома, звільняється від центрації на собі та своїх проблемах, навчається узгоджувати власні інтереси з інтересами інших дітей, домовлятися, поступатися, доводити власну думку, виявляти гнучкість та самоповагу. Пріоритети освіти старшого дошкільника – соціальна компетентність, практична вмільність, збалансований фізичний, розумовий, вольовий та морально-духовний розвиток [1, с.320].

Дошкільний навчальний заклад – друга після сім'ї інституція соціалізації, яка історично завжди була і сьогодні залишається суспільним середовищем розвитку і виховання дошкільника, єдиною можливістю забезпечити дитині повноцінне дитинство, якісний соціально-особистісний розвиток, педагогічно виважену соціалізацію, перший соціальний досвід спілкування з однолітками. Така соціальна інституція є не лише освітньою виховною установою, що здійснює підготовку дитини до шкільного навчання. У більшості випадків – це джерело соціалізуючого впливу на дітей, який, окрім розвитку інтелекту і передачі знань, умінь, навичок, цілеспрямовано формує моделі поведінки дітей, їхні цінності, систему взаємин із суспільним оточенням. Усе це становить той соціальний ресурс, з яким дитина переходить у наступну соціальну стадію розвитку – молодший шкільний вік.

Під впливом дошкільного навчального закладу в дитини формується свідоме ставлення до себе як до самостійної особистості, рівної з іншими людьми, відбувається становлення позитивного образу „Я”, формування почуття гідності та власної значущості серед інших людей. У дошкільника формується адекватна самооцінка, збереження свого особистого простору, усвідомлюється власна поведінка з урахуванням можливих реакцій інших людей, виховується вміння пристосовуватися до життя в нових соціальних умовах, а також протистояти негативним впливам незнайомих людей, коректно припинити неприємне спілкування. Дошкільний навчальний заклад – середовище, де дитина отримує елементарні знання, уміння, навички, які гарантують формування в неї здатності орієнтуватися в довір'ї, набувати життєвого соціального досвіду, адекватно реагувати на явища, події, людей, предметний світ [5, с.26].

У Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” відзначено, що у дошкільному закладі дитина дістає задоволення від спільних ігор, розваг, свят, змагань, апробує свої можливості, визначається зі статусом в групі однолітків, усвідомлює, які якості сприяють її авторитету серед товаришів. Вона залучається до систематичних занять, розширюються її уявлення про світ, удосконалюються розумова та практична діяльність [1, с.320].

Раніше батьки і педагоги сприймали дошкільний заклад як інституцію, відповідальну за здоров'я дитини і її підготовку до школи. Зараз же однією з основних його функцій є соціалізація дитини. Ми погоджуємось з думкою О. Л. Кононко та Л. Ю. Якименко, що цьому питанню у виховній діяльності дошкільного закладу приділяється менше уваги, ніж потрібно. Як наслідок – недостатня поінформованість батьків та педагогів про статус дитини в групі однолітків, причини такого стану, його значущість для емоційного благополуччя дитини, методи та прийоми успішної соціалізації дошкільників. Для того, щоб це змінити, слід зрозуміти, що соціалізація дошкільника – важлива і складна проблема, яка прирівнюється до його розумового розвитку [9, с.91].

Дошкільний навчальний заклад – помічник сім'ї у вихованні дітей. Проте, сьогодні авторитет пересічного дошкільного закладу серед громадян не надто адекватний. Водночас однаково багато чути претензій як від батьків до дошкільного закладу, так і від дошкільного закладу до батьків. Дошкільна освіта розглядає дошкільний вік як самоцінний період життя дитини, змістовний у всьому його розмаїтті, емоційно насичений, позитивно забарвлений на всіх сходинках соціальних осередків. Тому потрібна нова педагогічна установка: зміст дошкільної освіти має активно звертатися до цінностей та інтересів дітей, зберігати дитячу субкультуру та збагачувати дитяче життя соціальними досягненнями. Дошкільний заклад повинен бути суб'єктом соціального партнерства, що передбачає наявність творчих ініціатив, значимих не тільки для дошкільного закладу, але й для батьків вихованців.

З метою визначення впливу дошкільного закладу на соціалізацію старших дошкільників ми провели дослідження, в якому взяли участь 47 дітей, серед них були такі, що відвідували дошкільний заклад з раннього і молодшого віку (35), і ті, які до досягнення старшого дошкільного віку виховувалися в сім'ї (12).

Нами було проведено спостереження за поведінкою дошкільників, на основі якого складено індивідуальний профіль соціального розвитку кожної дитини за таблицею, запропонованою Л. А. Шик [3, с.128]. Дана таблиця являє собою своєрідну шкалу з питаннями-твердженнями, що характеризують розвиток соціальної сфери дошкільника при взаємодії з дорослим та однолітками, а також засвоєння норм і вимог найближчого оточення. Пропонуємо частину таблиці.

Таблиця 1

Індивідуальний профіль соціального розвитку

Твердження	2	1	0	-1	-2	Твердження
Легко контактує із дорослими						Уникає контакту із дорослими
Легко приймає допомогу дорослого						Не приймає допомогу дорослого
Часто взаємодіє з однолітками						Уникає взаємодії з однолітками
Добре почувається у великій групі дітей						Не любить великі групи дітей
Успішно розв'язує конфлікти з дітьми						Затрудняється у розв'язанні конфліктів
Добре діє самостійно						Не може діяти самостійно
Уміє стримуватися і контролювати свою поведінку						Не вміє стримуватися і контролювати свою поведінку

За наслідками спостережень тут позначалася та оцінка на шкалі, яка найбільше відповідала твердженню, що характеризувало поведінку дитини (всього 21 твердження). Після заповнення таблиці позначки з'єднувалися і можна було наочно побачити, у бік яких оцінок зрушений профіль, у якій сфері соціалізація дитини здійснюється успішно, а в якій виникли ускладнення.

Обробивши результати спостереження ми розділили дітей на підгрупи за оцінками, які переважають у їх профілі. Таким чином, переважаючи оцінку „2” отримали 23% дітей, які відвідували дошкільний заклад змалку, оцінку „1” – 34,2%. Це свідчить, що ці діти охоче контактують з дорослими, часто взаємодіють з однолітками, уміють стримувати себе, контролювати свою поведінку, самостійні, виявляють якості лідера. Оцінка „0” переважає у 23%. Такі діти інколи приймають допомогу дорослого, зрідка беруть участь у колективній грі, частково визнають правила, запропоновані дорослими чи іншими дітьми. Значно нижчий відсоток дошкільників з оцінками „-1” – 14,2% та „-2” – 5,6%. Це діти з низьким рівнем соціального розвитку: вони рідко або зовсім не реагують на прохання дорослого, не приймають його допомоги, важко встановлюють дружні взаємини з однолітками, не люблять великі групи дітей.

Серед дітей, які отримували сімейне виховання, показники дещо інші. Так, оцінка „2” переважає у 8,3%, „1” – 25%, „0” – 25%, „-1” – 25%, „-2” – 16,7%.

Таким чином, можна побачити, що діти, які відвідували дитячий садок є більш соціально активними, вони із задоволенням спільно діють з дорослими, легко встановлюють дружні взаємини з однолітками, успішно беруть участь у колективній грі, уміють зацікавити решту дітей,

розв'язати конфлікт. „Сімейні” діти, переважно, уникають контакту з малознайомими дорослими, не беруть участі в іграх, запропонованих рештою дітей, не можуть діяти самостійно, орієнтовані на свої безпосередні інтереси. Це дає підставу стверджувати, що дошкільний навчальний заклад займає важливе місце у процесі соціального становлення особистості дитини. Особливого значення при цьому, як зазначає Т. І. Поніманська, слід надавати емоційному елементу у спілкуванні педагога і дітей, адже дорослий дає приклад здатності розуміти стан партнера по спілкуванню у будь-якій ситуації, підтримати його [11, с.92].

Висновки... Визнання державою пріоритету особистісно зорієнтованої моделі освіти передбачає відмову педагогів від звичних стереотипів педагогічної діяльності. Дошкільна установа як відкрита соціальна система передбачає переведення пріоритетів у питаннях виховання та соціалізації дитини у площину соціально-педагогічної взаємодії з сім'єю, створення єдиного соціального простору, педагогізацію цього простору, яка покладена в основу соціалізації дітей, відкриваючи широке поле діяльності для соціального партнерства вихователів та батьків. Усе це вимагає спеціальної професійної та організаційної допомоги, спрямованої на взаєморозуміння і продуктивну взаємодію людей, які беруть участь у процесі соціалізації особистості в дошкільному дитинстві.

Сучасний стан дошкільної освіти потребує цілісного підходу до особистості дитини. Цим пояснюється необхідність ділового педагогічного взаємозв'язку сім'ї та дитячого садка на основі об'єднання їх виховних зусиль. Вихователь та батьки діють в інтересах дитини, приймають рішення стосовно її виховання та навчання, створюють для неї належні умови. Від того, наскільки ці взаємовідносини будуть узгоджені, настільки залежить успіх формування особистості в цілому. Перспективи нашого дослідження ми бачимо у розробці форм і методів співпраці дошкільного навчального закладу з батьками у напрямі гармонізації процесу соціалізації дошкільника.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України ; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
2. Запорожец А. В. Избранные психологические труды : в 2-х т. / А. В. Запорожец. – М., 1986.
3. Індивідуальний підхід до дитини в ДНЗ / [упоряд. Л. А. Шик]. – Х. : Основа, 2010. – 176 с. – (Серія „ДНЗ. Вихователю”).
4. Кононко О. Л. Пріоритети дошкільної освіти / О. Л. Кононко // Педагогічна газета. – 2003. – № 10. – С. 5.
5. Кравченко Т. В. Соціалізація особистості й соціальне середовище / Т. В. Кравченко // Теоретико-методичні проблеми дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Вип. 9. – К., 2006. – С. 23–29.
6. Кравцова Е. Е. Педагогика и психология : учеб. пособие для студентов непсихол. фак., отд.ний и вузов / Е. Е. Кравцова. – М. : Форум, 2009. – 383 с.
7. Лисина М. И. Общение, личность и психика ребенка / М. И. Лисина. – М. : Воронеж, 1997. – 384 с.
8. Лукашевич М. П. Соціалізація. Виховні механізми і технології : навч.-метод. посіб. / М. П. Лукашевич. – К. : ІЗМН, 1998. – 112 с.
9. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” / О. Л. Кононко, З. П. Плохій, А. М. Гончаренко [та ін.]. – К. : Світич, 2009. – 208 с.
10. Поніманська Т. І. Люди і я: Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини / Т. І. Поніманська // Дошкільне виховання. – 1999. – № 8. – С. 14–15.
11. Поніманська Т. І. Світ людей у вихованні соціальної компетентності дошкільника / Т. І. Поніманська // Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 9. – Рівне : РДГУ, 2000. – С. 90–93.
12. Смирнова Е. О. Детская психология / Е. О. Смирнова. – М., 2002.

Анотація

О.М.Доманюк

Социализация ребенка в условиях дошкольного образовательного учреждения

В статье рассматривается проблема социализации детей старшего дошкольного возраста и определяется роль дошкольного образовательного учреждения в этом процессе.

Ключевые слова: социализация, социальный опыт, дошкольное образовательное учреждение.

Summary

О.М.Domanyuk

Socialization of Children in Preschool Educational Institutions

The article describes the problem of socialization preschool aged children and defines the role of preschool educational establishment in this process.

Keywords: socialization, social experience, preschool educational establishment.

Дата надходження статті:

„30” серпня 2011 р.